

Didaktika

Zuzana Svobodová

J.A.K. *Orbis Sensualium Pictus* : Lidskost

Lidé jsou stvořeni (učiněni) ke společným výhodám; proto mají býti lidští. Buď příjemný a milý ve tváři (1), vlídný a zdvořilý v povahách [obcování] a způsobech (2), přívětivý a pravdomluvný ústy (3), vroucí a upřímný v srdci (4)! Miluj a tak milován budeš! Z toho pojde obaplné přátelství (5) jako u hrdliček (6), svorné, krotké a z obou stran laskavé. Divní (nevrlí) lidé jsou nevraživí, zasmušilí, nezpůsobní, hádaví, hněviví (7), ukrutní (8) a nesmiřitelní, podobnější vlkům a lvům nežli lidem a mezi sebou nesvorní; proto se bijí (potýkají) zbraní (9). Závist (10) jiným zle přeje, a hubí se sama.

J.A.K. *Orbis Sensualium Pictus* : Mravouka

Život tento jest cesta neboli rozcestí, podobné písmenu pythagorskému Y, jehož levá stezka jest široká (1), pravá úzká (2); ona jest (cesta) nepravosti (3), tato ctnosti (4). Pozoruj, mládenče (5)! Herkula následuj! Zanech levé, nepravost v ošklivosti měj! Pěkný mívá příchod (6), ale hanebný a propastný východ (7). Kráčeš pravou, jakžkoli trnovitá (8)! Žádná cesta není neschůdná ctnosti. Následuj, kam tě ctnost vede, skrze úzkosti (těžkosti) k oslavení, k hradu (svatyni) slávy (9). Cesty prostřední se drž a pravé stezky, tak nejbezpečněji půjdeš! Střež se, abys nevykročil z pravé (cesty) [doprava] (10)! Náruživosti, koně divého (11), na uzdě měj (12), abys po hlavě nespádl! Chraň se, abys nepřišel na levou (13) z oslovské lenivosti (14), nýbrž pokračuj stále i usiluj k cíli! Tak věnce dosáhneš (ověnčen budeš) (15).

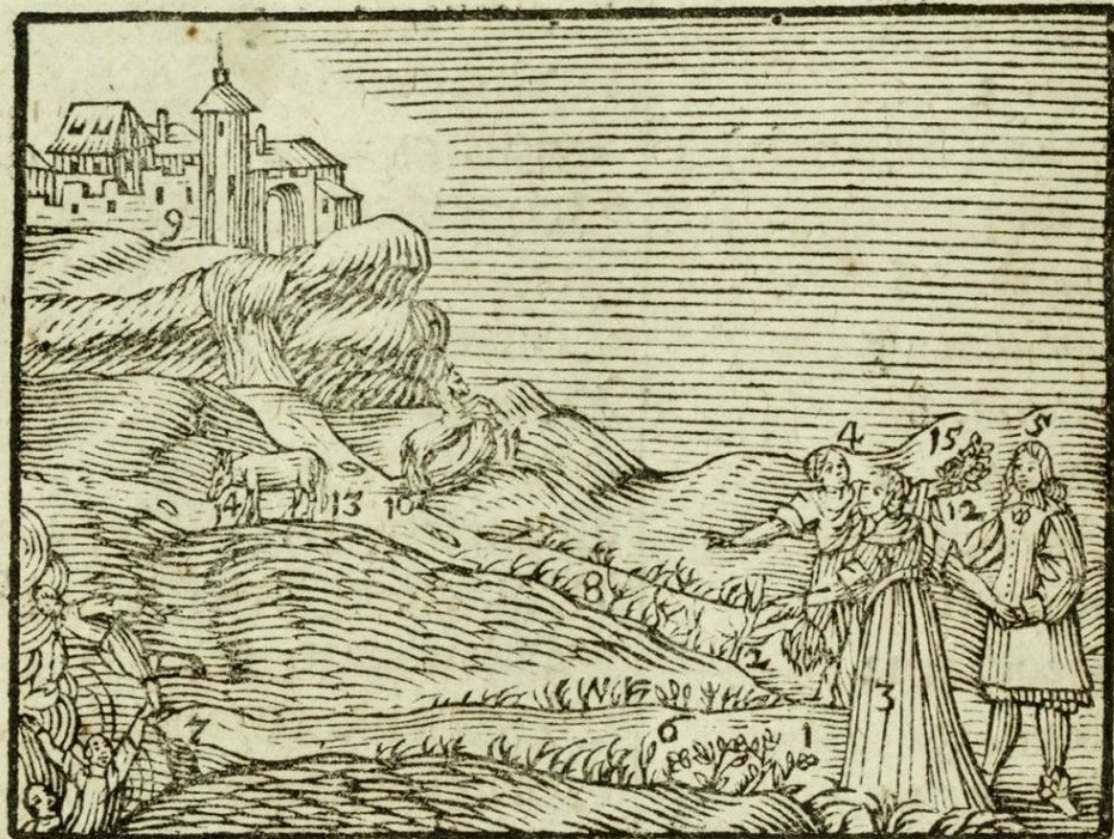
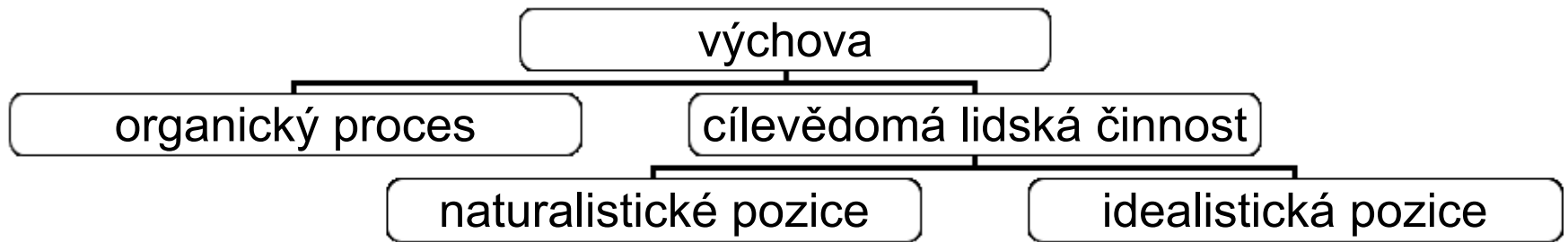

Schéma dosavadních teorií výchovy

Literatura: Patočka, J. Péče o duši I, s. 391-408

Výchova jako organický proces

- společenství je vlastním činitelem výchovy
- výchova je podřízena „duchu“ společenství
- přirozený orgán lidstva: společnost, národ, jazyk, mýtus, básně, lidové/národní písně
- umělé instituce lidstva: stát, politická strana, škola, ...

Výchova jako lidská činnost

lidská činnost:

- cílevědomá
- vlastní zákonitosti

Co je člověk?

- objekt → naturalismus
- subjekt → idealismus

Naturalistická pozice výchovy

- člověk věc mezi věcmi, „předmět“ - objekt
- hledání (nazírání) zákonitostí fyzického „organismu“
- zkoumání různých „aspektů organismu“
- „zákony“ života člověka (z. prožívání, z. socializace, z. vývoje...)
- výchova jako přírodní proces
- cíl výchovy: navození žádané soustavy **zvyků** (reakcí), které společnost vyžaduje
- výchova jako soustava cvičení (nácvik) – vědomá, úmyslná **formace**

Idealistická pozice výchovy

- člověk středem tvořivé energie, tvůrce, duch
- nikoli nazírání, ale činnost, aktivita
- činně chápající (aktivní) duch – podmínka vnímání skutečnosti, podmínka zkušenosti
- výchova jako spolutvorba chovance a vychovatele – vzájemné pronikání, uskutečňování jednoty ducha
- výchova jako **povzbuzení k samočinnosti** – pěstování původního, originálního, tvořivého

Giovanni Gentile:

„výchova není nic jiného, než proces ducha samotného“

(Patočka, J., Péče o duši I, s. 403)

Schéma dosavadních teorií výchovy

Impulsy / elán výchovy

```
graph TD; A[Impulsy / elán výchovy] --- B[z hlediska vychovatele]; A --- C[z hlediska chovance / žáka]
```

z hlediska vychovatele

z hlediska chovance / žáka

Impulsy z hlediska vychovatele

- k objektivnímu smyslu danému našemu životu ve vědě, umění, kulturní tvorbě...
- ke společenství (elán k lidství – abstr., k národu – konkr.)
- k jedinci(-cům), kteří podléhají vychovatelově činnosti

Impulsy na straně chovance (žáka)

- odevzdání
- autorita
- podřazenost (řád)
- oddanost

Výchova jako zápas a boj

Mezi

- milujícím vychovatelem
- oddaným chovancem (žákem)

Napětí vyšší, čím více chovanec zraje

O co se bojuje? O:

- utváření života chovance, vliv na směr života (tvar, forma x rostlina dáno, člověk ne)
- vůli chovance – zformovanou (x vznětlivost)
- originální život – nové, nedelegovatelné

Výchova jako přesahování

- Výchova jako péče o vzrůst, o rozkvět
- Výchova jako péče o plodnost
- Výchova jako vztah k autoritě
- Výchova jako vztah k u/Učiteli

Možnosti výchovy?

Možnosti a meze výchovy

```
graph TD; A[Možnosti a meze výchovy] --> B[z hlediska mimopedagogického]; A --> C[z hlediska pedagogického]; C --> D[z pohledu chovance]; C --> E[z pohledu vychovatele];
```

z hlediska mimopedagogického

z hlediska pedagogického

z pohledu chovance

z pohledu vychovatele

Možnosti a meze výchovy z hlediska **mimopedagogického**

- individuální schopnosti vychovatele a chovance
- otázka společenské skutečnosti, v níž se výchova děje
- zřetel vzdělanostní úrovně

Cíl: Usměrnění života pro společnost v národním rámci.

(Národní vzdělanost souvisí např. se strukturou myšlení, kterou obsahuje jazyk.)

Možnosti a meze výchovy z hlediska **pedagogického**

Z pohledu **chovance**:

- počáteční nesvoboda (ne-aktivita) chovance, vychovatelova převaha (ch. „je prohlížen“) – autorita, moc
- možnost vzdělávat se – uplatnění svobody chovance
- výchova se stává sebevýchovou, vzdělání sebevzděláváním
- vliv předchůdců

Možnosti a meze výchovy z hlediska **pedagogického**

Z pohledu **vychovatele**:

- cílevědomost (vědomí vysokého cíle)
- úzkost před možným osudem společnosti
- autorita
- obraz (symbol !) smyslu života pro chovance (reprezentace nejvyššího lidského)
- osobnost vychovatele

Smysl výchovy – elán vychovatele

„Vychovatel sám nemůže mít docela vážný poměr k svému vlastnímu povolání a k svému vlastnímu konání, když tento smysl sám, kvůli kterému je výchova výchovou, není mu adekvátně přístupný.“

Patočka, Péče o duši I, s. 430

Výchova a svoboda

- tragika života zvrhlého v automatismus
- výchova vždy zůstává za svým cílem (svobodou)
- svoboda jako možnost žít z vlastního rozhodnutí, z vlastní moci
- člověk nemůže žít autonomně jinak než tvorbou, činností
- smysl, účel života nemůže být člověku dán zvenčí, každý se jej může zmocnit jen sám za sebe